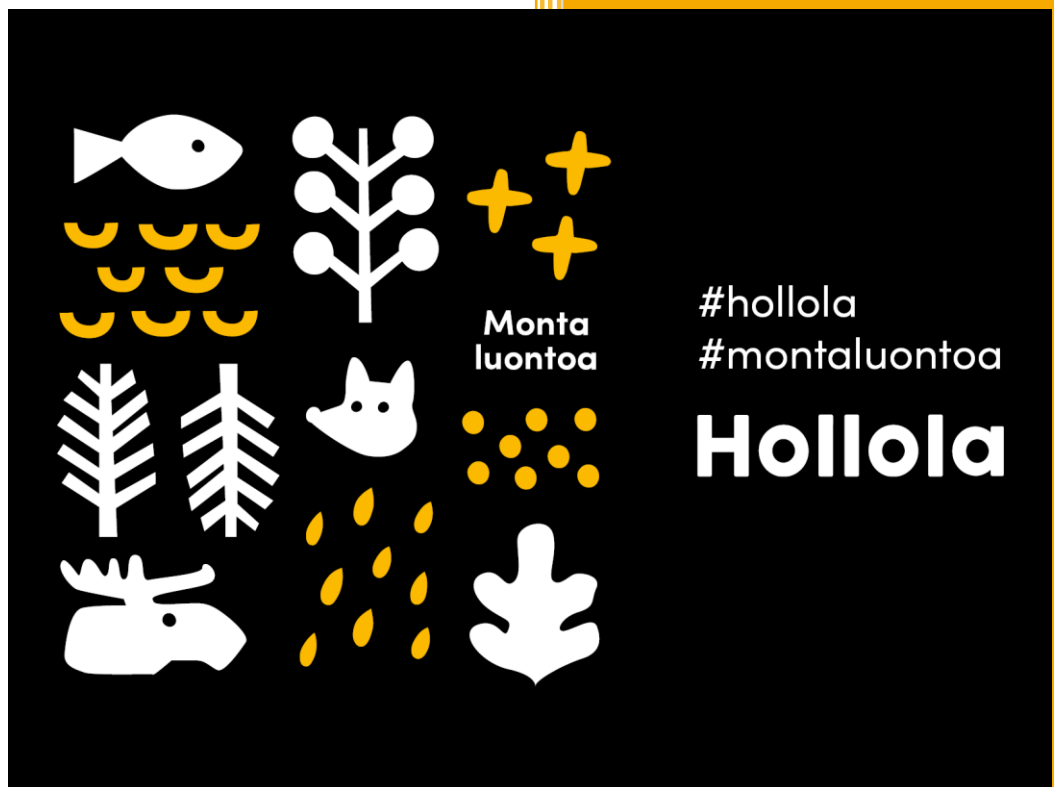

Vuoden 2027 talousarvion ja vuosien 2028–2030 taloussuunnitelman laadintaohjeet

Talouden linjaukset sekä tekniset ohjeet palvelualueiden talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2030 valmisteluun

Kunnanhallitus 18.5.2026

Sisällys

Aikataulu.....	1
Talousarvion laadinnan perusteet.....	2
Yleinen taloudellinen kehitys	2
Katse vuoteen 2027.....	4
Väestön kehitys	5
Työttömyyden kehitys.....	6
Ohjeet talousarvion ja taloussuunnitelman valmisteluun	7
Strategia ja toiminnalliset tavoitteet.....	7
Menopainelaskelman mukainen tuloslaskelma	9
Ohjeet vuoden 2027 talousarvion laadintaan	10
Talousarvio 2027 ja taloussuunnitelma 2028–2030 tekniset ohjeet	12

Aikataulu

18.5	Kunnanhallitus hyväksyy talousarvio ja taloussuunnitelman laadintaohjeet, palvelualueet aloittavat taloussuunnitelman valmistelun laadintaohjeiden mukaisesti
15.6	Hollolan Tilapalvelu Oy:n arvio sisäisistä vuokrista vuodelle 2027 ja arvio vuokrien kehityksestä vuosille 2028–2030 valmis ja toimitettu talouspalveluille
kesä-elokuu	Talousarvion tekninen valmistelu ja käsittelyt palvelualueiden johtoryhmissä
ma 31.8	Palvelualueitasoinen Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma tulee olla koottuna
ma 31.8	Talousarvion tallennus Raindanceen valmis, ml. investoinnit.
7.9	Johtoryhmän talousarviokokonaisuuden 1. käsittely
syyskuu	Talousarvioesitysten käsittely seudullisissa lautakunnissa (YMP ja TE)
14.9	Johtoryhmän talousarviokokonaisuuden 2. käsittely
lokakuu	Talousarvioesitysten käsittely kunnanhallituksessa ja valiokunnissa
22.10	Kunnanjohtaja julkaisee talousarvioesityksensä
lokakuu	YT-toimikunta
26.10 ja 2.11	Kunnanhallitus käsittelee talousarviota ja tekee esityksen kunnanvaltuustolle vuoden 2027 veroprosenteista sekä ja esityksen vuoden 2027 talousarviosta ja taloussuunnitelmasta vuosille 2028–2030
9.11	Kunnanvaltuusto päättää vuoden 2027 veroprosenteista ja vuoden 2027 talousarviosta ja taloussuunnitelmasta vuosille 2028–2030
16.11	Kunnanhallitus hyväksyy talousarvion toimeenpano-ohjeet
31.12.	Kunnanhallitus ja valiokunnat ovat hyväksyneet palvelualueiden käyttösuunnitelmat

Yhteyshenkilöt:

Hallinto- ja talousjohtaja	Turkka Rantanen	044 7801 700
Talouspäällikkö	Maarit Kuivala-Ruiz	044 7801 236
Taloussuunnittelija	Leila Tupasela	044 7801 425
Taloussuunnittelija	Taru Lehtoranta	044 7801 235
Taloussuunnittelija	Terhi Löppönen	044 7801 308

Talousarvion laadinnan perusteet

Kuntalain (410/2015) 110 §:ssä säädetään kunnan talousarviosta. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Kuntalain 110 §:n mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Tällä asiakirjalla kunnanhallitus antaa linjaukset palvelualueille ja niiden alaisille vastuualueille talousarvion laadintaa varten. Lisäksi tarvittavia käytännön ohjeita annetaan palvelualueille konsernipalveluiden toimesta.

Yleinen taloudellinen kehitys

Suomen talouden toipuminen viivästyy Lähi-idän kriisin seurauksena. Maailmantalous kasvoi odotettua vahvemmin ennen Lähi-idän kriisin kärjistymistä. Myös Suomen talous kasvoi vuoden 2025 lopulla ja talouden asteittaisen toipumisen ennakoitiin jatkuvan vuonna 2026. Öljyn hinnan nousu kuitenkin hidastaa talouskasvua selvästi. Bruttokansantuotteen kasvu jää 0,6 prosenttiin vuonna 2026. Tuotannon taso on alle potentiaalisen, mikä yhdessä öljyn hinnan myöhemmän laskun kanssa tukee kasvun vahvistumista ennustejakson loppupuolella. Bruttokansantuotteen kasvun arvioidaan kiihtyvän 1,7 prosenttiin vuosina 2027–2028.

Ennusteessa oletetaan, että Lähi-idän kriisi jää lopulta lyhytaikaiseksi eikä leviä nykyisestä laajemmalle alueelle, ei aiheuta oleellisia kerrannaisvaikutuksia hyödykkeiden hinnoissa, ei nosta inflaatio-odotuksia oleellisesti eikä johda rahoitusolojen oleelliseen kiristymiseen euroalueella. Ennustetta täydentää vaihtoehtoinen epäsuotuisamman kehityksen skenaario, jossa öljyn hinnan nousu ennustettua vielä noin 30 prosenttia korkeammaksi johtaisi talouskasvun pysähtymiseen tänä vuonna.

Öljyn hinnan nousu hidastaa maailmantalouden kasvua

Lähi-idän kriisi on nostanut öljyn hintaa merkittävästi. Ennusteen taustalla olevien futuurihintojen perusteella öljyn keskihinta on vuonna 2026 lähes 30 prosenttia korkeampi kuin edellisvuonna. Öljyn hinta kääntyy kuitenkin laskuun varsin nopeasti ja on vuonna 2027 alhaisempi, mutta edelleen koholla verrattuna lähtötasoon.

Öljyn hinnan nousu heikentää Suomen ja maailmantalouden kasvua ja kriisi vaikuttaa myös suoraan maailmankauppaa heikentävästi. Vientimarkkinoiden kasvun hidastuminen heikentää myös Suomen vientiä tänä vuonna. Ensi vuonna vienti toipuu markkinoiden tahtiin, mutta ennusteperiodilla nettoviennin vaikutus talouskasvuun jää negatiiviseksi, kun erityisesti investointien lisäämä tuonti kasvaa vientiä nopeammin.

Energian hinnan nousu vauhdittaa inflaatiota ja leikkaa ostovoimaa

Inflaatio kiihtyy kuluvana vuonna pääosin energian hinnan nousun seurauksena. Vaikutukset muihin hintoihin jäävät suhteellisen rajallisiksi, ja pohjainflaatio pysyy alle kahden prosentin. Pitkittyneen hihtaan kasvun ja kapasiteetin vajaakäytön vuoksi hintapaineet ovat energian hinnan nousua lukuun ottamatta vaihteita. Palveluiden hinnannousu on hidastunut, kysyntä on heikkoa eikä sähkön hinnassa odoteta merkittäviä lisämuutoksia.

Kotitalouksien ostovoiman kehitys on tänä vuonna hidasta hintojen nousun ja heikon työllisyystilanteen vuoksi, vaikka veronkevennykset ja palkankorotukset kasvattavat palkansaajakotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. Epävarmuus talousnäkymistä ja julkisen talouden sopeutuksesta on lisännyt varovaisuutta, mikä näkyy kulutuksen lykkäytymisenä ja säästämisasteen nousuna. Yksityinen kulutus kasvaa vaimeasti vuonna 2026, mutta vahvistuu seuraavana vuonna ostovoiman parantuessa ja säästämisasteen vähitellen alentuessa.

Investointeja lisäävät energia-, teknologia ja puolustushankkeet

Investoinnit kasvavat kuluvana vuonna erityisesti puolustushankintojen, kuten hävittäjätoimitusten, myötä. Myös energia- ja teknologiasiirtymään liittyvät investoinnit tukevat kone- ja laiteinvestointien kasvua. Sen sijaan asuntorakentamisen elpyminen viivästyy edelleen heikon kysynnän vuoksi.

Työmarkkinoilla työvoiman tarjonta on kasvanut merkittävästi työllisyystoimien ja maahanmuuton seurauksena. Työllisten määrä on pysynyt vakaana vuoden 2024 syksystä lähtien, mutta työttömyysaste on noussut yli 10 prosentin. Työllisyyden kasvun ja työttömyyden laskun odotetaan käynnistyvän vasta vuonna 2027.

Pitkittyneen hitaan kasvun vuoksi talouden tuotanto on selvästi alle potentiaalisen tason. Talouden toipuminen jatkuu vuosina 2029 ja 2030 talouden kasvaessa noin 1,5 ja 1,3 prosentin vauhtia. Kasvua tukevat erityisesti energia- ja teknologiasiirtymän yksityiset investoinnit sekä puolustusmenojen lisäykset. Työllisyysaste nousee 72,8 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä, ja työttömyysaste laskee 8,2 prosenttiin.

Lähi-idän kriisi vaikuttaa julkiseen talouteen monin eri tavoin, toistaiseksi vaikutukset ovat maltillisia

Julkisyhteisöjen alijäämä koheni 3,4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2025 vaisusta suhdannetilanteesta huolimatta. Kohenemisen tärkein syy olivat viime vuonna toteutetut sopeutustoimet. Vuonna 2026 alijäämä syvenee 4,6 prosenttiin ja asettuu siihen, kun Lähi-idän kriisi hidastaa talouden kasvua, hävittäjähankintojen kirjaaminen menoihin alkaa ja sopeutuksen tahti hidastuu.

Ennusteessa Lähi-idän kriisiin vaikutukset julkisiin menoihin jäävät tänä vuonna vähäisiksi. Kriisin epäsuotuisat vaikutukset julkiseen talouteen kasvavat ensi vuonna, kun hintojen nousu välittyy viipeellä julkisen sektorin hintoihin ja kustannuksiin ja kriisi näkyy selkeämmin kulutuksesta sekä palkkasummasta kerättävissä veroissa. Julkisen talouden ennusteessa on oletettu, ettei kriisi pienennä voimakkaasti omaisuustuloja, jotka muodostavat merkittävän tulonlähteen eläkerahastoille.

Julkisyhteisöjen alijäämä pysyy syvänä koko ennustejakson ollen 4,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuosina 2026–2029 ja kohenee vain hivenen jakson lopulla. Kun puolustus- ja korkomenot kasvavat nopeasti mutta talous verkkaisesti, alijäämä on edelleen 4,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vielä vuonna 2030.

Valtionhallinnon alijäämä on syvä. Tänä vuonna alijäämä painuu viiteen prosenttiin, kun F35-menot kasvattavat menoja runsaalla parilla miljardilla eurolla. Verotuloja painavat tänä vuonna ansiotuloveron kevennykset, mutta toisaalta tuloissa on myös kertaluonteisia tuloja lisääviä eriä. Ensi vuonna valtion alijäämää parantaa Valtion eläkerahastolta saatava miljardin euron lisätuloutus. Valtion menoihin kohdistuu myös sopeutustoimia ensi ja tänä vuonna. Seuraavina vuosina alijäämä pysyy viiden prosentin tuntumassa.

Paikallishallinto on alijäämäinen koko ennustejakson ajan. Paikallishallinnon menot kasvavat pääasiassa hintojen ja palkkojen nopean nousun vuoksi. Hyvinvointialueiden rahoitusasema pysyy likimain tasapainossa vuosina 2026–2027, vaikka alkaakin heiketä vuodesta 2027 alkaen menojen kasvun vuoksi. Samaan aikaan hyvinvointialueiden tulojen kehitystä hidastaa rahoituslain uudistus sekä se,

että valtion jälkikäteistarkistus perustuu ennusteessa kehyksiin varattuun summaan, joka jää painelaskelman mukaista tasoa matalammalle vuosina 2028–2030. Kuntahallinnon alijäämä on tänä ja ensi vuonna 0,4 prosenttia suhteessa BKT:hen ja kohenee lähemmäs tasapainoa vuoteen 2030 mennessä. Lähi-idän kriisin vaikutukset näkyvät paikallishallinnossa lähinnä hintojen ja kustannusten nousun kautta.

Sosiaaliturvarahastot pysyvät kokonaisuutena ylijäämäisinä, erityisesti työeläkelaitosten vahvan rahoitusaseman ansiosta. Ylijäämä perustuu pääosin omaisuustuloihin ja työeläkemaksutuloihin. Muut sosiaaliturvarahastot toipuvat kuluvan vuoden alijäämästä vähitellen tasapainoon ennustejaksolla. Lähi-idän kriisin arvioidaan hidastavan omaisuustulojen kasvua. Työttömyysmenojen ja sosiaaliturvamaksujen tuottojen arvioidaan reagoivan kriisiin vain rajallisesti.

EU:n finanssipoliittisen seurannan keskeiseksi indikaattoriksi on uudistetuissa finanssipolitiikan säännöissä nostettu julkisyhteisöjen nettomenojen kasvu. Toteutettujen sopeutustoimien vuoksi nettomenot vähenivät 0,6 prosenttia viime vuonna. Ennusteen mukaan nettomenot kasvavat 4,6 prosenttia vuonna 2026 sekä 3,3 prosenttia vuonna 2027. Arvio siitä, noudattaako Suomi EU:n finanssipolitiikan sääntöjä, esitetään julkisen talouden suunnitelmassa 2027–2030.

Velka nousi yli 88 prosentin suhteessa BKT:hen viime vuonna, ja nousee yli 91 prosenttiin tänä vuonna. Velkasuhteen kasvu jatkuu koko ennustejakson ajan, ja vuonna 2030 velkasuhde on jo yli 99 prosenttia. Julkisen talouden kestävyysvaje on noin 3 prosenttia suhteessa BKT:hen eli noin 9,5 miljardia euroa vuoden 2030 tasolla

Keskeiset riskit ennusteessa

Ennusteeseen liittyy poikkeuksellisen suurta epävarmuutta, erityisesti lyhyellä aikavälillä. Lähi-idän kriisin mahdollinen paheneminen voi nostaa öljyn, kaasun, muovien ja muiden raaka-aineiden hintaa edelleen, johtaa pahimmillaan hintojen ja palkkojen yleiseen nousukierteeseen, ja heikentää talouden kasvua voimakkaasti. Tilanteen nopea rauhoittuminen puolestaan laskisi energian hintaa ja tukisi kasvua. Öljyn hinnan kehitys on siten keskeinen tekijä sekä inflaation että talouskasvun näkymien kannalta. Maailmatalouden aiemmat, muun muassa Venäjän hyökkäyssotaan, Yhdysvaltojen tullipolitiikkaan ja tekoälyinvestointeihin liittyvät riskit eivät myöskään ole poistuneet.

Kotimaisen kysynnän varaan rakentuva kasvu sisältää sekä ylä- että alasuuntaisia riskejä. Kotitalouksien tulot ja säästöt voivat vauhdittaa kulutusta, mutta epävarmuus ja heikko työllisyys voivat lisätä säästämistä ja hidastaa kulutusta. Investointinäköymät ovat vahvat, mutta suunnitelmien toteutuminen ja varsinkin ajoitus on epävarmaa.

Pitkittyessään Lähi-idän kriisi heikentää väistämättä Suomen julkista taloutta ennustettua enemmän, kun nousevat hinnat välittyvät julkisen sektorin kustannuksiin ja tulopohja rapautuu. Lisäksi, jos rahoitusmarkkinoilla nähdään jyrkkiä liikkeitä osakkeiden ja valtionvelkakirjojen arvostuksissa, ylipäätään riskien uudelleen arviointia ja hinnoittelua, julkiseen sektoriin luettavien työeläkelaitosten varallisuuden arvo ja omaisuustulot heikkenevät. Tällöin julkiset tulot kehittyisivät ennustettua heikommin. Merkittävä epäsuotuisa riski liittyy myös omaisuusmenoihin ja sosiaaliturvameneihin.

Katse vuoteen 2027

Kuntahallinnon alijäämä on ennustejaksolla keskimäärin 0,3 prosenttia suhteessa BKT:hen. Menoja kasvattaa erityisesti palkkaratkaisuista johtuva henkilöstökustannusten kasvu. Verotulot kehittyvät suotuisasti, kun suhdannetilanne parantuu. Alijäämä supistuu ennustejakson lopulla hieman, kun väliaikaiset leikkaukset valtionosuuksiin päättyvät.

Kuntahallinnon rahoitusasema parani hieman edellisvuodesta ja oli noin -0,3 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2025. Heikko suhdannekehitys jarrutti verotulojen kasvua, ja hallituksen sopeutustoimet vähensivät valtion tulonsiirtoja kunnille. TE-palvelu-uudistuksesta huolimatta kunnat onnistuivat sopeuttamaan toimintaansa, ja kulutusmenojen kasvu jäi maltilliseen kolmeen prosenttiin. Lisäksi investoinnit supistuivat hieman edellisvuodesta.

Kuntahallinnon taloustilanne heikkenee hieman lähivuosina, ja alijäämä on noin 0,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vuosina 2026–2028. Kulutusmenojen määrän muutos on laskeva syntyvyyden ja ikäluokkien pienenemisen vuoksi, mutta menot kasvavat hintojen nousun takia. Erityisesti kunta-alalle sovitut palkkaratkaisut kasvattavat henkilöstövaltaisen sektorin työvoimakustannuksia. Palkankorotukset ovat suurimmillaan lähivuosina, ja kuntien ansiotasoindeksiin ennakoitaan ylittävän yleisen ansiokehityksen vuosina 2027–2028. Henkilöstökustannusten kasvua kuitenkin hillitsee osin kuntien omat pysyvät sopeutustoimet, joita on sisällytetty ennusteeseen 100 miljoonaa euroa vuodelle 2026.

Kuntien peruspalveluiden painopiste on sivistys- ja kulttuuripalveluissa, joiden yhteenlaskettu palvelutarve on laskeva. Laskeva palvelutarve ei kuitenkaan realisoidu menojen alenemisena samassa suhteessa, sillä menot eivät jousta mm. palveluverkkoon, henkilöstörakenteeseen ja lainsäädännöllisiin velvoitteisiin liittyvien jäykkyyksien takia. Lisäksi varhaiskasvatuksen osallistumisaste ja erityisen tuen tarve ovat lisääntyneet viime vuosina. Palvelutarpeen laskua onkin hieman loivennettu painelaskelmassa.

Investoinnit pysyvät ennustejaksolla kokonaisuutena korkealla tasolla kuntakohtaisista eroista huolimatta. Maan sisäinen muuttoliike ja ikärakenteen muutos lisäävät kuntien alueellista eriytymistä. Erityisesti kasvavissa kunnissa muuttoliike ja palveluverkon laajentaminen ylläpitävät voimakkaita investointitarpeita. Suuri osa investoinneista kohdistuu perusinfrastruktuuriin ylläpitoon ja korjausvelan hallintaan. Myös vihreän siirtymän investoinnit ylläpitävät kuntien korkeaa investointitasoa.

Kuntien tulot nojaavat vahvasti kunnallisveroon, yhteisöveron jako-osuuteen sekä valtionosuuksiin. Verotulot muodostavat kuntien suurimman tulonlähteen. Vuonna 2026 kunnallisvero kehittyy suotuisasti ja kasvaa 5,7 prosenttia keskimääräisen kunnallisveroprosentin nousun ja talouden kasvun myötä. Verotulojen kasvu tasoittuu noin 3,8 prosenttiin vuosina 2027–2030.

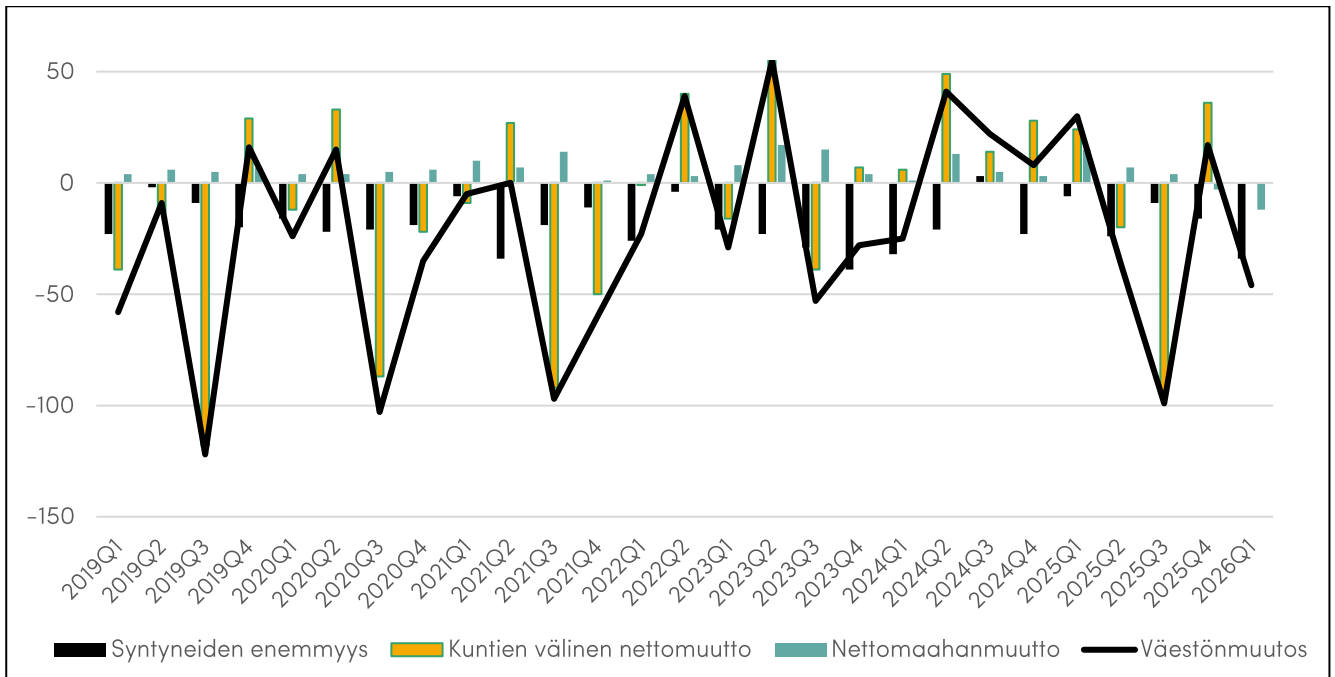
Valtiolta saadut tulonsiirrot kasvavat vaihtelevasti ennustejaksolla. Vuonna 2026 valtionosuuksia kasvattavat kustannustenjaon tarkistus ja indeksikorotukset, mutta niitä pienentävät samanaikaisesti aiemmin päätetyt vähennykset, kuten yhden prosenttiyksikön indeksijarru sekä 75 miljoonan euron tason lasku. Vuonna 2027 valtionosuuksia supistavat lisäksi perustoimeentulotuen kustannusten kasvu sekä indeksijarrun kertaluonteinen tason korottaminen 2,8 prosenttiyksikköön. Kuntahallinnon alijäämä supistuu hieman, kun valtionosuuksiin kohdistuvat määräaikaiset leikkaukset päättyvät.

Ennusteeseen sisältyy sekä ylä- että alasuuntaisia riskejä. Kuntien omat sopeutustoimet voivat vahvistaa rahoitusasemaa ennakoitua enemmän, jos palveluverkon ja henkilöstömenojen sopeuttamisessa onnistutaan odotettua paremmin. Toisaalta sopeutustoimien epäonnistuminen tai geopoliittisen tilanteen kiristyminen voivat kasvattaa menoja ennustettua nopeammin.

(Lähde: VM, taloudellinen katsaus kevät 2026)

Väestön kehitys

Hollolassa oli maaliskuun lopussa 22 733 asukasta, väkiluku on vähentynyt vuoden vaihteesta 33 henkilöllä. Vuonna 2025 väkiluku pieneni 89 henkilöä edellisestä vuodesta. Väestön määrän kehityksen trendi on ollut laskeva vuodesta 2012 alkaen, jolloin Hollolassa asui 24 150 henkilöä. Kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa vuoden 2016 syksystä alkaen. Vuonna 2026 kuntien välinen muuttoliike on kasvattanut väkilukua 0 henkilöllä. Luonnollinen väestön muutos on heikentänyt väkilukua 34 henkilöllä. Nettomaahanmuutto on heikentänyt väkilukua 12 henkilöllä.

Työttömyyden kehitys

Kuntakokeilulain mukainen toiminta päättyi 31.12.2024 ja vuoden 2025 alusta työvoimaviranomaiset siirtyvät työllisyysalueille. Hollola luotsaa vastuukuntana Päijät-Hämeen työllisyysaluetta ja muutoksen myötä kuntaan rakentuu toiminnaltaan uudenlaiset, kunnan elinvoimaa ja työvoimaviranomaisen työtä tukevat työllisyyspalvelut.

Työllisyyden kehitys on muutaman vuoden ajan ollut havaittavissa haasteellisempänä, jossa on korostunut pitkäaikais- ja rakennetyöttömyyden kasvu, väestörakenteen muutos ja taloustilanteen laskusuhdanne.

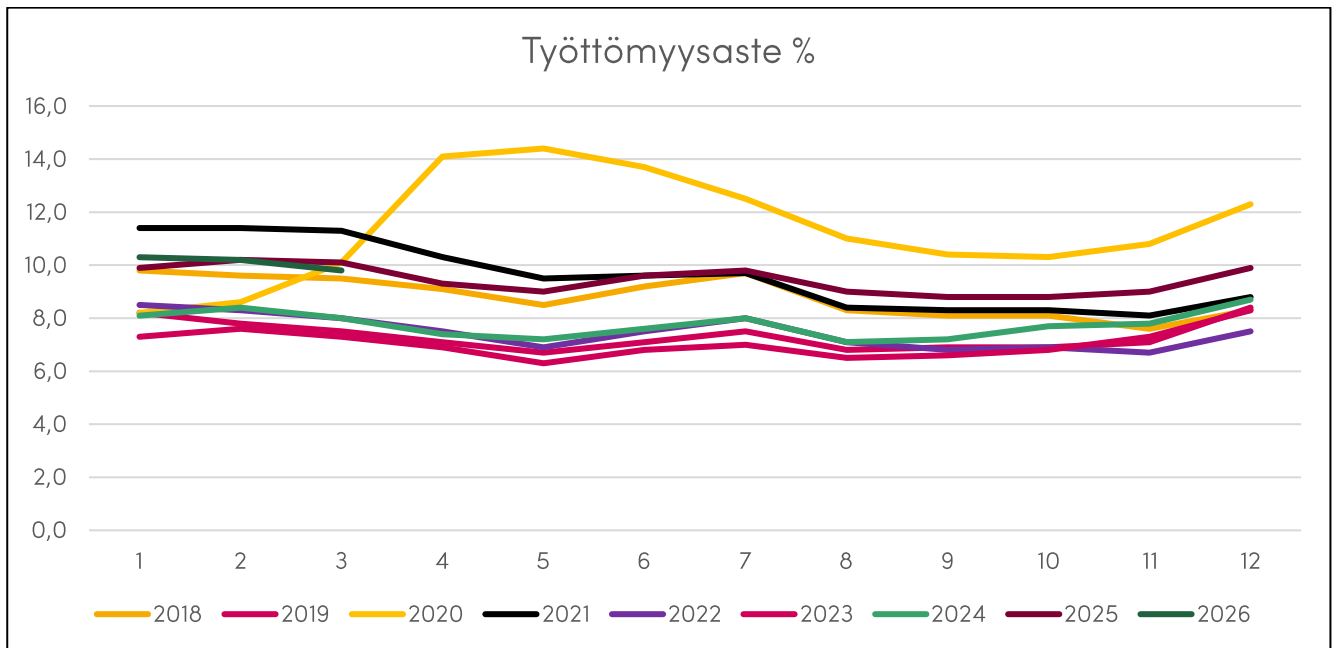
Työmarkkinoiden käänne parempaan siirtyy yhä. Vuonna 2025 työllisten määrä väheni toista vuotta peräkkäin, tosin vain puolet siitä määrästä minkä edellisena vuotena. Työttömien määrä sen sijaan lisääntyi samaa tahtia kuin edellisena vuotena ja työttömyysaste nousi lähelle kymmentä prosenttia. Työvoiman ulkopuolisten määrän supistuttua työvoimaa on työmarkkinoilla nyt runsaasti ja osallistumisaste lähes historiansa korkeimmalla tasolla.

Päijät-Hämeessä oli maaliskuun lopussa 14 515 työtöntä työnhakijaa, mikä on 892 henkilöä enemmän (+7 prosenttia) kuin vuotta aikaisemmin, mutta 313 henkilöä vähemmän kuin edelliskuussa. Työttömistä työnhakijoista oli kokoaikaisesti lomautettuna 1 137 henkilöä. Lomautettujen määrä on vähentynyt vuodentakaisesta 229 henkilöllä (-17 prosenttia).

Hollolan osuus työttömistä työnhakijoista oli maaliskuussa 1 025 henkilöä. Työttömyysaste oli Päijät-Hämeen matalin 9,8 prosenttia, joka on 0,3 prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Päijät-Hämeen kunnista työttömyys kasvoi vuodentakaisesta suhteellisesti eniten Lahdessa (+11 prosenttia) ja litissä (+6 prosenttia), laskua oli eniten Sysmässä (-25 prosenttia) ja Hartolassa (-15 prosenttia). Kokoaikaisesti lomautettujen määrä väheni Päijät-Hämeen maakunnan kunnissa 229 henkilöllä edellisvuodesta, ja myös 162 henkilöllä helmikuusta. Eniten lomautuksia oli Lahdessa (658 henkilöä) ja Hollolassa (124 henkilöä). Päijät-Hämeessä työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,6 prosenttia, mikä on 0,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Kunnittain

työttömien osuus oli suurinta Lahdessa (17,5 prosenttia) ja Heinolassa (16,6 prosenttia). Työpaikkoja oli maaliskuun lopussa avoinna yhteensä 628 kappaletta, mikä on 492 työpaikkaa vähemmän kuin viime vuonna samaan aikaan.

Ohjeet talousarvion ja taloussuunnitelman valmisteluun

Kuntalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan tulorahoituksen riittävästä ja maksuvalmiuden säilyttämisestä. Suunnitellun toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Taloussuunnitelmassa on esitettävä yksilöidyt toimenpiteet edellisiltä tilikausilta kertyneen tai kuluvalta tilikaudelta kertyvän alijäämän kattamiseksi. Muodollista tulojen ja menojen tasapainottamista vuositasolla ei kuitenkaan edellytetä.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidystä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Kunta, jonka kuluvan vuoden tasearvio on ylijäämäinen, voi sen sijaan tehdä alijäämäisen taloussuunnitelman. Suunnitelman alijäämäisyys ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin talousarvion laadintavuoden tasearvion mukainen kertynyt ylijäämä. Talouden tasapainoperiaate sisältää myös sen, etteivät kunnan sitoumukset ja niihin liittyvät riskit saa ylittää sen voimavaroja.

Strategia ja toiminnalliset tavoitteet

Valtuusto hyväksyi Hollolan kuntastrategian 8.12.2025, joka ohjaa kunnan toimintaa ja päätöksentekoa vuoteen 2029 asti. Strategia asettaa toimintaa ohjaavat arvot, olemassaolon syyn kiteyttävän mission, kaksi osaisen vision sekä seurannan mittarit.

Hollolan arvot:

- Hirveen tulevaisuustaitoinen
- Hirveen rohkee
- Hirveen arvostava
- Hirveen ketterä

Missiomme:

- Onnistujia luonnostaan
 - o Luomme yhdessä edellytyksiä sille, että jokainen voi osallistua, oppia ja onnistua. Hollolassa on tilaa kohtaamisille ja mahdollisuuksia yrittää. Hollolassa jokainen voi löytää oman polkunsu- luonnostaan.

Kaksiosainen visiomme:

Visionamme on vahva kokemus osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä

- Hyvinvoiva Hollola
 - o Teemme vastuullisia päätöksiä, joilla mahdollistamme:
 - o arvostavia kohtaamisia
 - o sujuvan arjen, palvelut ja toimivan yhteistyön
 - o kulttuurin ja liikunnan riemun
- Houkutteleva Hollola
 - o Tasapainoisella taloudella vahvistamme onnistumisen kokemuksia ja edistämme mahdollisuuksia:
 - o viihtyisään ympäristöön ja kestävään luontosuhteeseen
 - o kasvuun, elinvoimaan ja investointikykyyn
 - o oppimiseen, työhön ja yrittämiseen

Seurannan mittarit:

- Veto -/pitovoimaindeksi
- Elinvoimaindeksi
- Hyvinvoinnin tilan muutoksia raportoidaan erillisellä Hyvinvointiraportilla ja -kertomuksella.

Strategiset muutosohjelmat, joilla varmistetaan vaikuttavat toimenpiteet vision toteuttamiseksi ja strategian arkeen saattamiseksi tulee valtuustokäsittelyyn kesäkuussa 2026.

Toiminnallisten tavoitteiden tavoiteasetantaan tulee kiinnittää erityistä huomiota (selkeys, mitattavuus, raportointi). Toiminnallisten tavoitteiden mittareiden laadintaan pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota. Mittarille tulee olla määritelty lähtötaso ja tavoitetaso.

Strategian ohjelma	...		
Talousarviovuoden tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutahon (nimetty)	Tavoitteen toteuttamiseen tarvittava määräraha
....		

Kuntakonsernin tytäryhteisöjen tulee toimia kunnan valtuuston strategian mukaisesti ja konserniohjetta noudattaen. Kuntakonsernin tytäryhteisöille asetetaan talousarviossa tavoitteet kuten kunnan omille toiminnoille. Tytäryhteisön tulee omassa tavoiteasetannassaan kuvata, miten yhtiö tukee toiminnallaan kunnan strategian toteutumista. Kuntakonserniin kuuluvien tytäryhteisöjen tavoitteiden laadinnassa käytetään samaa pohjaa kuin kunnan tavoitteiden laadinnassa. Konserniyhtiöiden tulee noudattaa tavoitteiden laadinnan osalta samaa aikataulua kuin kunnassa.

Menopainelaskelman mukainen tuloslaskelma

Menopainelaskelma on laadittu hyväksytyin taloussuunnitelman pohjalta, jota on tarkistettu seuraavasti:

- henkilöstömenojen arvioidaan kasvavan 3,85 prosenttia
- kustannustason arvioidaan nousevan 2,0 prosenttia
- kunnan sisäisiin suoritehintoihin arvioitu vuotuinen 2,0 prosentin korotus
- verotulot kasvuksi on arvioitu 0,4 miljoonaa euroa
- valtionosuuksien muutokseksi on arvioitu noin -0,4 miljoonaa euroa
- vesihuoltolaitoksen tuloksen tulee päätyä nollaan
- Päijät-Hämeen ympäristöterveyden tuloksen tulee päätyä nollaan
- Päijät-Hämeen työllisyysalueen tuloksen tulee päätyä nollaan
- jo päätetyt talouden tasapainottamistoimenpiteet ja palveluverkkoratkaisun muutokset otetaan täysimääräisesti huomioon
- päivähoitossa olevien lasten määrään ja oppilasmäärään laskun vaikutus otetaan huomioon täysimääräisesti ryhmäkoot optimoiden
- strategian toteuttamiseen on erikseen varattu 0,8 miljoonan euron määräraha

Tuloslaskelma, 1 000 euroa	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Ennuste 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos - %
Toimintatuotot	48 496	44 929	44 929	45 343	414	0,9 %
Valmistus omaan käyttöön	75	50	50	50	0	0,0 %
Toimintakulut	-108 469	-112 180	-112 180	-115 525	-3 345	3,0 %
TOIMINTAKATE	-59 897	-67 201	-67 201	-70 132	-2 931	4,4 %
Verotulot	52 848	55 963	54 681	56 320	357	0,6 %
Valtionosuudet	18 411	17 743	17 141	17 300	-443	-2,5 %
Rahoitustuotot ja -kulut	678	939	939	680	-259	-27,6 %
VUOSIKATE	12 040	7 444	5 560	4 168	-3 276	-44,0 %
Poistot ja arvonalentumiset	-8 776	-8 339	-8 339	-8 603	-264	3,2 %
TILIKAUDEN TULOS	12 040	-895	-2 779	-4 435	-3 540	395,7 %
Poistoeron muutos	-17 200	1 209	1 209	1 300	91	7,5 %
Varausten muutos	14 362	0	0	0	0	-
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	9 201	314	-1 570	-3 135	-3 449	-1097,4 %

Ohjeet vuoden 2027 talousarvion laadintaan

Palvelualueet valmistelevat talousarvioesityksensä siten, että palvelualueen sitova taso on toimintakate. Palvelualueiden raamissa on otettu huomioon mm. talouden tasapainottamisohjelma ja siihen sisältyvä palveluverkkoratkaisun vaikutus, arviot henkilöstömenojen ja kustannustason nousuista.

Konsernipalvelut	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	4 572	4 725	4 565	-160	-3,4 %
Toimintakulut	-7 704	-8 072	-8 279	-206	2,6 %
Toimintakate	-3 132	-3 347	-3 714	-366	10,9 %
Hollolan kunnan osuus ympäristöterveyden ja työllisyysalueen kustannuksiin	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	0	0	0	0	0,0 %
Toimintakulut	-1 979	-2 295	-2 341	-46	2,0 %
Toimintakate	-1 979	-2 295	-2 341	-46	2,0 %
Strategian toteuttaminen	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	20	0	0	0	0,0 %
Toimintakulut	-593	-485	-800	-315	64,9 %
Toimintakate	-573	-485	-800	-315	64,9 %
Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	2 896	300	300	0	0,0 %
Toimintakulut	0	0	0	0	0,0 %
Toimintakate	2 896	300	300	0	0,0 %
Tarkastuslautakunta	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	0	0	0	0	0,0 %
Toimintakulut	-66	-56	-58	-2	3,6 %
Toimintakate	-66	-56	-58	-2	3,6 %
Sivistyksen- ja hyvinvoinnin palvelualue	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	3 491	3 846	3 846	0	0,0 %
Toimintakulut	-58 606	-61 307	-62 881	-1 574	2,6 %
Toimintakate	-55 115	-57 461	-59 035	-1 574	2,7 %
Elinvoiman palvelualue (ilman VHL)	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	20 633	19 045	19 045	0	0,0 %
Valmistus omaan käyttöön	75	50	50	0	0,0 %
Toimintakulut	-24 762	-25 055	-25 812	-756	3,0 %
Toimintakate	-4 053	-5 961	-6 717	-756	12,7 %

Vesihuoltolaitos	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	4 938	5 134	5 321	187	3,6 %
Toimintakulut	-2 565	-2 829	-2 888	-59	2,1 %
Toimintakate	2 373	2 305	2 433	128	5,6 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-305	-305	-305	0	0,0 %
Poistot	-2 010	-2 000	-2 128	-128	6,4 %
Tilikauden yli-/alijäämä	59	0	-0	-0	0,0 %
Päijät-Hämeen ympäristöterveys	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	3 326	3 323	3 435	112	3,4 %
Toimintakulut	-3 326	-3 323	-3 435	-112	3,4 %
Toimintakate	-0	0	0	0	0,0 %
Rahoitustuotot ja -kulut	0	0	0	0	0,0 %
Tilikauden yli-/alijäämä	-0	0	0	0	0,0 %
Päijät-Hämeen työllisyysalue	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	8 621	8 556	8 831	275	3,2 %
Toimintakulut	-8 621	-8 516	-8 791	-275	3,2 %
Toimintakate	0	40	40	-0	0,0 %
Poistot	0	-40	-40	0	0,0 %
Tilikauden yli-/alijäämä	0	0	-0	-0	0,0 %
Rahoituserät	Tilinpäätös 2025	Talousarvio 2026	Raami 2027	Muutos euroa	Muutos -%
Toimintatuotot	0	0	0	0	0,0 %
Toimintakulut	-246	-240	-240	0	0,0 %
Toimintakate	-246	-240	-240	0	0,0 %

Investoinnit

Investointimenojen suunnittelussa noudatetaan talousarviossa 2026 hyväksyttyä investointiohjelmaa sekä sen jälkeen tehtyjä hallituksen ja valtuuston linjauksia muun muassa MAL/KUHA-sopimukset. Investointien suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset käyttötalouteen ja investointeja tulee tarkastella kriittisesti.

Investointisuunnitelma laaditaan kymmeneksi vuodeksi vuosille 2027–2037, joista vuodet 2027–2032 esitetään tiivistetyssä muodossa varsinaisessa talousarviokirjassa. Hankekohtainen investointisuunnitelma esitetään talousarvion liitteenä.

Palvelualueet laativat irtaimen omaisuuden investoinneistaan esityksen osana talousarvioesitystään ja toimittavat sen konsernipalveluille talousarvion laadinta-aikataulun mukaisesti

Talousarvio 2027 ja taloussuunnitelma 2028–2030 tekniset ohjeet

Talousarvion rakenne ja sitovuus

Talousarvio laaditaan valtuustoon nähden sitovaksi joko brutto- tai nettomääräisenä. Se jakaantuu tuloslaskelma- ja käyttötalousosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan. Taseyksiköt laativat omat tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosat, joiden sitovuus on tilikauden yli-/alijäämä. Talousarviorakenne ja sitovuudet on esitetty seuraavassa taulukossa.

KÄYTTÖTALOUSOSA	SITOVATASO
Konsernipalvelut	toimintakate
Tarkastustoimi	toimintakate
Sivistyksen- ja hyvinvoinnin palvelualue	toimintakate
Elinvoiman palvelualue	toimintakate
Vesihuoltolaitos	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Päijät-Hämeen ympäristöterveys	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Päijät-Hämeen työllisyysalue	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
TULOSLASKELMAOSA	SITOVATASO
Korkotulot ja menot	nettoarvio
Muut rahoitustulot ja menot	nettoarvio
Verotulot	arvio
Valtionosuudet	arvio
RAHOITUSOSA	SITOVATASO
Antolainat	nettoarvio
Lainanotto ja lyhennykset	nettoarvio

INVESTOINTIOSA

SITOVATASO

Valtuustoon nähden sitovat tasot

Kiinteä omaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma
Julkinen käyttöomaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma
Irtain omaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma
Arvopaperit ja osuudet	Investointisuunnitelman loppusumma
Talorakennusinvestoinnit	Investointisuunnitelman loppusumma

Hallitukseen nähden sitovat tasot

Julkinen käyttöomaisuus	Hankekohtaiset yli 2,0 miljoonan euron investoinnit
Talorakennusinvestoinnit	Hankekohtaiset yli 2,0 miljoonan euron investoinnit

Laadintaperusteet ja ohjeet

Palvelualueet laativat talousarvio ja taloussuunnitelmat edellä esitettyjen sitovuuksien mukaisesti. Palvelualueilta edellytetään huolellista paneutumista myös talousarviovuoden jälkeisten taloussuunnitelmavuosien valmisteluun ja laskentaan, jotta suunnitelmakaudelle saadaan realistiset esitykset. Oleellista on huomioida menoissa ja tuloissa sellaiset toiminnalliset muutokset, jotka perustuvat tiedossa oleviin tuleviin lainsäädännöllisiin velvoitteisiin tai väistämättä edessä oleviin volyymin muutoksiin.

Sisällön ohjeistus talousarvioesityksen osalta (kh/kv)

Palvelualueiden osalta esitetään

- palvelualuejohtajan katsaus (sis. kuvauksen olennaisista muutoksista toiminnan osalta)
- palvelusuunnitelma vuodelle 2027
- palvelusuunnitelma suunnitelmavuosille
- valtuustotason strategiset tavoitteet vuodelle 2027
- olennaiset palvelujen laajuutta kuvaavat tunnusluvut
- palvelualueen suppea tuloslaskelma ja sitovat tasot
- arvio määrärahan jakautumisesta vastuualueittain
- erittely palvelualueen määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista
- investoinnit

Taseyksikön osalta esitetään

- palvelualuejohtajan katsaus (sis. kuvauksen olennaisista muutoksista toiminnan osalta)
- palvelusuunnitelma vuodelle 2027 ja olennaiset palvelujen laajuutta kuvaavat tunnusluvut
- valtuustotason strategiset tavoitteet vuodelle 2027
- palvelusuunnitelma suunnitelmavuosille
- palvelualueen suppea tuloslaskelma ja sitovat tasot
- arvio määrärahan jakautumisesta palveluittain
- erittely palvelualueen määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista
- tuloslaskelma
- rahoituslaskelma
- investoinnit

Talousarvioesityksen liitteet

Talousarvioesityksen liitteenä esitetään palvelualueen suunnitelman toteutumiseen ja toimintaan liittyvät riskit sekä niiden hallintatoimenpiteet. Riskit esitetään aiempina vuosina käytössä olevaa lomaketta ja ohjeistusta käyttäen.

Sisällön ohjeistus talousarvioesityksen osalta (valiokunta/lautakunta)

Palvelualueiden osalta esitetään valiokunnalle / lautakunnalle tehtävässä esityksessä lisäksi

- vastuualuepäällikön katsaus (sis. kuvauksen olennaisista muutoksista toiminnan osalta)
- vastuualueen palvelusuunnitelma vuodelle 2027
- vastuualueen palvelusuunnitelma suunnitelmavuosille
- valiokunta/lautakuntatason strategiset tavoitteet vuodelle 2027
- palvelujen laajuutta kuvaavat tunnusluvut vastuualueittain
- vastuualueen suppea tuloslaskelma ja valiokuntaan / lautakuntaan nähden sitovat tasot
- arvio vastuualueen määrärahan jakautumisesta palveluittain
- erittely vastuualueen määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetuista muutoksista

Laskentaperusteet ja lukuihin liittyvä ohjeistus

Taloussuunnittelujärjestelmään syötetään palvelualueen talousarvioesitys vuodelle 2027 sekä taloussuunnitelma vuosille 2028–2030 sekä palvelualueen investointiesitys vuosille 2027–2032. Talousarvio ja taloussuunnitelmavuodet (käyttötalous ja investoinnit) syötetään 100 euron tarkkuudella.

Sisäiset erät

Palvelualueiden ja taseyksikön sekä peruskunnan palvelualueiden väliset ostot ja myynnit ovat kunnan sisäisiä tapahtumia (esim. ruokapalvelu, siivous, tilavuokrat ym.). Vastuualueen/tulosityksikön, jonka talousarvioehdotukseen sisältyy sisäinen tuloerä, on varmistuttava siitä, että vastaavan suuruisen summa sisältyy kuluna sen yksikön talousarvioehdotukseen, joka sisäisen erän maksaa. Sisäiset erät tulee ottaa huomioon myös suunnitelmavuosilla.

Palkat ja palkkiot

Henkilöstön palkkamäärärahojen arviointi perustuu henkilöstösuunnitelmiin ja toukokuun 2026 toteutuneisiin palkkakustannuksiin. Henkilöstömenojen kasvuksi varataan vuodelle 2027 3,85 prosenttia vuoden 2026 palkkatasoon ja vuosille 2028–2030 2,5 prosenttia/vuosi. Palkkojen budjetointia varten siirretään Raindance henkilöbudjettiin Personecista kustannuspaikkakohtaiset palkkaluettelot henkilöstöstä.

Palkkojen budjetoinnin yhteydessä on huomioitava suunnitella myös henkilöstömäärät. Henkilöstösuunnitelma kootaan Raindanceen budjetoitujen henkilömäärien mukaisesti.

Henkilöstösuunnitelmassa huomioidaan:

- vakinaiset virat
- määräaikaiset virat
- vakinaiset ja määräaikaiset työsuhdepohjaiset

Henkilöstösuunnittelua varten tullaan Henkilöstöpalveluista toimittamaan palvelualueille pohjat, johon henkilöstömäärät täytetään ohjeistuksen mukaisesti. Huomioitava, että henkilöstösuunnitelmapohjaan suunnitellut henkilöstömäärät on täsmäyttävä Raindanceen budjetoitujen henkilöstömääriin.

Henkilösivukulut

Kuntatyönantajan henkilösivukulujen lopulliset prosentit eivät ole vielä selvillä, jonka vuoksi laskennassa käytetään viimeisimpiä arvioita. Mikäli sosiaalivakuutusmaksuihin tulee merkittäviä muutoksia, päivitetään prosentteja talousarvioprosessin aikana. Sivukuluprosentit tallennetaan vuoden 2027 osalta taloussuunnitteluohjelmaan, joka laskee sivukulut automaattisesti.

Tasausmaksu

Eläkemenoperusteinen KuEL maksu poistui ja tilalle tuli tasausmaksu, joka ei enää perustu aiheuttamisperiaatteen mukaisesti toteutuneisiin eläkevastuisiin, vaan tasausmaksu kohdistetaan kuntiin verorahoituksen perusteella.

Kunnan maksuosuutta tasausmaksusta Keva tulee tarkentamaan vuoden 2026 aikana, arvion mukaan tasausmaksu 1 173 000 euroa.

Muut henkilöstöön liittyvät määrärahat

Palvelualueen tulee varata omaan talousarvioonsa henkilöstönsä työhyvinvointiin liittyvät määrärahat 40 euroa/henkilö sekä koulutukseen tarvittavat määrärahat. Pääluottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen palkkakustannukset (luottamustoimen tehtävienhoidosta aiheutuva osuus kokonaispalkasta) budjetoidaan keskitetysti henkilöstöpalveluille.

Poistot

Käsitellään talousarviokirjassa palvelualueiden osalta määrärahan ulkopuolisena eränä. Vesihuoltolaitoksen osalta poistot sisältyvät sitovaan määrärahaan. Poistojen laskennassa noudatetaan valtuuston hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Investoinnit

Investoinneista laaditaan pitkän aikavälin suunnitelma. Talousarviossa investoinnit esitetään viideltä vuodelta. Investoinnit suunnitellaan taloussuunnitteluohjelmaan.

Investoinnit ovat useiden vuosien ajan käytössä olevia hyödykkeitä kuten rakennukset. Myös yli 10 000 euron ohjelmistolisenssit käsitellään investointiosassa. Olennaisuuden ja varovaisuuden periaatteet huomioiden voidaan vähäarvoisten aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenot kirjata kokonaisuudessaan tilikauden kuluksi (vuosikuluksi), vaikka hyödykettä käytettäisiinkin useita vuosia. Pääsääntöisesti alle 10 000 euron (veroton) hankintoja ei tule kirjata investoinniksi vaan vuosikuluksi.

Investointimenoja eivät ole:

1. Menot, jotka ovat luonteeltaan lyhytvaikutteisia tai rinnastetaan niihin
 - erilaiset pakolliset ympäristövelvoitteiden aiheuttamat menot esim. kaatopaikkojen maisemointi
 - vahinkojen korjaaminen
 - tarpeen mukaan toteutettavat korjaustyöt, jotka ylläpitävät käyttömahdollisuuksia
 - purkamismenot
2. Hyödykkeen käyttöaikaan kohdistuvat menot
 - laitteen tai ohjelmiston käyttöönottokoulutus
 - kuluvat tarvikkeet ja varaosat
3. Investointia edeltävät selvitykset
 - investointivaihtoehtojen, toteutustapojen tai sijoituspaikkojen kartoittaminen
 - kuntokartoitukset, sisäilmatutkimukset jne.
4. Investoinnin toteutusaikana syntyvät muut menot
 - väistötilojen menot, ylimääräiset kuljetusmenot jne.
5. Menot, jotka eivät kelpaa hankintamenoksi
 - yleishallinnon menot (osa ns. yleiskustannuksista), myös vahingonkorvauksen hakemisen menot, jos puutteita tai ongelmia aikataulussa
 - rahoitusmenot
6. Erät, jotka ovat luonteeltaan muita liiketapahtumia
 - palautettavat liittymismaksut saamisia
 - hyödykkeen rakentaminen myytäväksi vaihto-omaisuutta

Sen sijaan investointimenoja voivat olla:

- purkamismenot ja puhdistusmenot silloin, kun ne syntyvät maa-alueen hankinnan yhteydessä ja ovat tarpeen maa-alueen käyttökelpoiseksi saattamiseksi
- suunnittelumenot, kun kohde on tiedossa (jos kohde ei toteudu, kirjataan kertaluonteisena poistona tulokseen)
- sijoitukset säätiöihin, jos säätiön toiminta palvelee kunnan toimintaa (muu pitkävaikutteinen meno)
- toisten (julkis) yhteisöjen investointeihin osallistuminen (muu pitkävaikutteinen meno)

Rakennusinvestoinnin yhteydessä ns. ensikertaisena kalustamisena kaikki irtaimet kalustot ja koneet aktivoidaan, vaikka yksittäisten laitteiden arvo olisi alle 10 000 euroa. Myös jos hyödyke koostuu useasta eri komponentista, joiden yhteenlaskettu hankintameno ylittää 10 000 euroa, se merkitään pysyviin vastaaviin ja kirjataan normaalisti poistoina vaikutusaikanaan kuluiksi.